

УДК 339.7

О. В. Булкот, канд. екон. наук, асистент
кафедри міжнародної економіки
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ПРОБЛЕМИ СТАБІЛЬНОСТІ ЄВРО В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

АНОТАЦІЯ. Розглянуто фундаментальні обмежувальні фактори розвитку міжнародної ролі євро у сучасному глобальному валютно-фінансовому середовищі. Здійснено дослідження внутрішніх та зовнішніх загроз використання євро. Проведено ґрунтовний аналіз ролі євро у найпотужніших світових інтеграційних угрупованнях.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: євро, міжнародний статус валюти, фінансова інтеграція, валютно-фінансова криза, інтеграційне угруповання.

АННОТАЦИЯ. Рассмотрены фундаментальные факторы, ограничивающие развитие международной роли евро в глобальной валютно-финансовой среде. Произведено исследование внутренних и внешних угроз использования евро. Проанализирована роль евро в наиболее развитых и сильных интеграционных союзах мира.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: евро, международный статус валюты, финансовая интеграция, валютно-финансовый кризис, интеграционный союз.

ANNOTATION. The fundamental factors that restrict the development of international use of euro in contemporary global financial environment are described. The research of internal and external threats for using euro is made. The analysis of the role of euro in the world's biggest integration unions is given.

KEY WORDS: euro, international role of currency, financial integration, currency-financial crisis, integration union.

Постановка проблеми. Уведення в обіг і функціонування євро здійснило значний вплив на макроекономічну стабільність не тільки країн Єврозони, а й сусідніх країн. Проте, не дивлячись на те, що євро протягом тривалого часу демонстрував успіх на глобальних фінансових і валютних ринках, сучасна криза виявила значні слабкості та недоліки, пов'язані з функціонуванням єдиної європейської валюти, і передусім неспроможність керівних органів адекватно реагувати на шоки, що виникають. Але беззаперечним є той факт, що євро має успіх у країнах ЄС і сусідніх з ним країнах відповідно до всіх детермінант глобальності валюти та посідає друге місце після долара США при використанні її в міжнародній економічній діяльності.

Сучасна світова фінансова криза, дестабілізація СВС поставили перед країнами питання про вибір нової моделі валютно-фінансової архітектури, яка б найповніше мірою відповідала економічним умовам, що склалися на сучасному етапі розвитку світових валютних відносин. Зрозуміло, що названі обставини негативно впливають на позиції євро у системі глобальних фінансів. А отже, виникає необхідність дослідження проблем функціонування євро, а також розвитку її міжнародного статусу у глобальному фінансовому просторі.

Аналіз останніх джерел. Дослідженням проблем функціонування євро як колективної валюти країн Європейського валютного союзу займалися видатні вітчизняні та зарубіжні вчені: Бураковський І.В., Луцишин З.О., Пищик В., Шнирков О.І., Єршов М.В., Бейлі М., Бергстен С., Айхенгрін Б., Мандел Р., Пісані-Фері Дж., Поусен А. та ін. Проте у працях названих науковців не представлено комплексний макроекономічний аналіз загроз і проблем функціонування євро на міжнародному та внутрірегіональному рівні.

Виклад основного матеріалу. Розвиток глобальної ролі євро є обмеженим, оскільки: по-перше, наявні фундаментальні фактори, які обмежують міжнародне використання євро та спричиняють його відносну слабкість навіть у межах європейської економічної інтеграції. По-друге, загрози від відсутності монетарної домінантності, якою були до певного часу США в період економічної нестабільності, та неготовність євро стати реальною міжнародною валютою є важливим фактором, здатним призвести до значного поглиблення нестабільності світової валютної системи. І нарешті, небажання Єврозони розробляти спільні програми подолання наслідків кризи в Східній Європі, зокрема серед нових країн — членів ЄС.

Ми пропонуємо розрізняти внутрішні та зовнішні загрози євро. До внутрішніх фундаментальних факторів, що обмежують міжнародний статус євро, доцільно віднести по-перше, обмежену економічну базу: Єврозона дещо менша за економічною вагою порівняно із США (16,1 % світового ВВП на базі ПКС у Єврозоні до 21,4 % у США станом на кінець 2007 р., відповідно до статистики МВФ), а економічне зростання в Єврозоні, так само, як і в США, уповільнилось [1]; по-друге, фінансову фрагментацію: зі створенням Єврозони передбачалося, що валютна інтеграція буде автоматично сприяти посиленню і фінансової інтеграції в межах Європи, проте цього не відбулося і до нинішнього часу; по-третє, неузгоджену урядову політику (на відміну від централізації валютної); по-четверте, неекономічні обмеження: Єврозона не є «однорідною» могутньою «країною», оскільки до її складу входять країни з різними рівнями та темпами розвитку міжнародних відносин, а спільна міжнародна політика та політика зовнішньої безпеки до теперішнього часу практично не розроблені [2]; по-п'яте, брак підтримки глобального статусу євро: Європейський Союз, як і Єврозона, офіційно зберігають нейтралітет стосовно підтримки розвитку міжнародної ролі євро [3]; по-шосте, відсутність «країнового» забезпечення: важливим обмежувальним фактором є те, що євро — це валюта, яка не має підтримки окремої держави, тобто вона має статус регіональної, колективної.

Отже, очевидно, що роль кожного фактора є важливою при обмеженні подальшого розвитку міжнародної ролі євро. Ще однією важливою причиною, яку необхідно виділити в розвитку міжнародної ролі євро, є сучасна валютно-фінансова криза. З її розгортанням стало зрозуміло, що роль євро в глобальному масштабі буде мати тенденцію до зниження протягом тривалого періоду.

Слабкість євро на внутрішньорегіональному рівні пов'язана головним чином із недоліками в спільній монетарній політиці та слабкому інституційному забезпеченні — стало цілком очевидно, наскільки складно інфраструктурній будові на зразок Єврозони з жорсткими умовами спільних програм реагувати на непередбачувані шоки. Поміж інших причин, небажання та нездатність деяких

економічно сильних країн надати фінансову допомогу підтвердили тезу, що жоден із наявних на сьогодні фінансових інститутів у межах Єврозони повною мірою не може замінити МВФ.

Досліджуючи ризики євро на внутрішньому рівні, не можна обійти увагою ситуацію, що склалась в економіках Греції, Португалії та ще кількох країн Єврозони. Економічна криза в Греції яскраво продемонструвала структурні слабкості євро, які, власне, були закладені у спільну європейську валюту від самого початку її створення. Адже є лише один центральний банк, один платіжний засіб, єдиний валютний курс, тобто єдина грошова і валютна політика. Водночас окремі національні уряди залишаються відповідальними за фінансову й валютну політику. Ні ЄС, ні його країни — члени не можуть впливати на заборгованість інших країн. У цьому випадку, особливо враховуючи єдину валютну політику, країна, що має високий рівень заборгованості, не може самостійно девальвувати свою валюту. Причому вихід такої країни — члена з Єврозони тільки сприятиме загостренню її проблем.

Криза в Єврозоні може стати причиною розгортання внутрішньорегіональної структурної кризи. Проблеми Греції, рекордні рівні безробіття в Португалії та Іспанії, зниження рівня споживання енергоносіїв по всій Європі несуть у собі загрозу скорочення закупівель європейськими країнами на ринках країн, що розвиваються.

Небажання Єврокомісії надавати допомогу країнам з поганими економічними показниками в системі державних фінансів продемонстроване перш за все політикою Німеччини та Франції. Їх економіки найбільш сильні та експортноорієнтовані. Очевидно, що для Німеччини послаблення курсу євро, спричинене проблемами Греції, є вигідним, оскільки це буде додатково стимулювати експорт. Політика Німеччини та Франції негативно вплинула на подальші перспективи розширення Єврозони в довгостроковій перспективі та похитнули тезу про користь Єврозони для слабких ринків. Виявилось, що слабкій країні вигідно бути такою в межах Євросоюзу, проте не Єврозони. Для таких країн, як, наприклад, Польща, це набір унікальних можливостей, який складається із допуску до ринків збуту багатих країн і можливості проведення власної валютної політики.

Отже, ми дослідили внутрішні фактори, що обмежують розвиток ролі євро як міжнародної валюти. Тепер звернемося до розгляду факторів зовнішнього впливу. Найважливішим та найсуттєвішим тут є зародження в глобальній економіці тенденції регіоналізму, а отже, визначальною в розвитку міжнародного статусу валюти буде роль євро в регіональних угрупованнях світу. Досліджуючи ризики євро в регіональних інтеграційних угрупованнях, за основу будемо брати функції, які виконує міжнародна валюта в глобальній економіці — резервна валюта, валюта розрахунків, валюта прив'язки, валюта інвестицій тощо.

У сучасній світовій економіці є декілька потужних регіональних угруповань, що перебувають на стадії створення валютного союзу і ефективно функціонують і мають на меті запровадження єдиної валюти.

Азія — регіон традиційного панування долара США, навіть власні національні валюти країн, маючи до того потенціал, іноді штучно утримуються урядами від укріплення та отримання статусу вільно конвертованих (наприклад, Китай). Частка долара США в резервах азійських країн становить 63—65 % [4].

Стосовно валюти прив'язки, то долар США є домінантним для країн Азійського регіону. Теж саме стосується й частки євро як валюти розрахунків, засобу обігу та емісії цінних паперів — вона залишається незначною. Так, на частку боргових цінних паперів (міжнародних облігацій), деномінованих у євро, припадає 23,9 %, у доларах США — 60,1 %, у японській єні — 3,9 % [5, 6]. Стосовно незначної частки євро у торговельних та фінансових операціях, то вона пов'язана з незначними обсягами європейського експорту до цього регіону. Частка експорту Євросони до АСЕАН+3 становить лише 12 %, а ЄС — 15 %. Проте, якщо азійські країни вирішать збільшити частку євро при проведенні міжнародних розрахунків, у міжнародних резервах чи при емісії цінних паперів, це значно сприятиме укріпленню його міжнародного статусу.

Наступним важливим є Європейський регіон, де на особливу вагу заслуговують країни Центральної, Східної і Південно-Східної Європи, а також Росія та Україна. Роль євро в європейському регіоні є показовою, особливо при його використанні як валюти прив'язки та резервної валюти. Причому це твердження є справедливим не тільки для нових країн — членів та тих, що прагнуть вступити до ЄС, а й для країн Південно-Східної Європи. У цьому регіоні євро відіграє важливу роль — значно більшу, ніж у глобальній економіці. Це можна пояснити наявністю тісних торговельних і фінансових зв'язків між країнами, а також очікуваннями, що ці країни приєднаються до валютного союзу, незважаючи навіть на те, що деякі з них ще досі не є членами Європейського Союзу. Роль євро в обслуговуванні зовнішньоторговельних операцій є досить значною, що пов'язано головним чином із внутрішньою торгівлею регіону.

Розглянемо інший важливий за величиною та економічним потенціалом регіон — Близький Схід і Північну Африку. Історично склалося, що Близький Схід — це регіон беззаперечного панування долара США. Роль євро тут залишається другорядною, порівняно з використанням долара в міжнародній торгівлі, заощадженнях, резервних активах і прив'язці курсів національних валют (курси національних валют жорстко прив'язані до долара США). Крім того, необхідно визнати, що частка євро в міжнародній торгівлі країн Близького Сходу менша, ніж сукупна частка європейських валют — його попередниць [7]. Північноафриканський регіон нараховує 11 країн — експортерів нафти, з яких GCC (Рада співробітництва арабських країн Перської затоки) — найбільша інтеграційна група — експортер нафти. Роль євро в межах цієї інтеграційної групи аналогічна попередній — розрахунки з міжнародних торговельних операцій тут проводяться переважно у доларах США. Стосовно перспектив євро в досліджуваному регіоні, то частка його використання може зростати в зв'язку зі збільшенням обсягів торгівлі країн регіону з Європейським Союзом.

На особливу увагу заслуговує Латинська Америка: незважаючи на стійку внутрішню торгівлю та традиційно сильні позиції долара США, тут спостерігається тенденція до зростання частки використання євро. Хоча США і є найбільшим торговельним партнером Латинської Америки, країни регіону зміцнюють свої економічні відносини і з іншими країнами світу, з ЄС у тому числі. Євросона — важливий торговельний партнер Латинської Америки, а також важливе джерело позичкових капіталів і міжнародних прямих інвестицій. Головним чином це пояснюється ефективною національною стратегією диверсифі-

кації. Стосовно ролі євро як валюти розрахунків із зовнішньоторговельних операцій, то тут зберігається загальносвітова тенденція — розрахунки за товари традиційно здійснюються в доларах США. Перспективи зростання ролі євро в межах окресленого інтеграційного угруповання пов'язані з розвитком партнерських відносин між Європою та Латинською Америкою [8]. Наведемо яскравий приклад співпраці ЄС і Бразилії, угода про партнерство між якими (підписана на саміті в липні 2007 р.) передбачає підтримку політичних, економічних, соціальних, регіональних ініціатив з боку ЄС у Латинській Америці, що створить додаткові можливості укріплення позицій євро в Латинській Америці.

Висновок. Таким чином, аналіз внутрішніх і зовнішніх ризиків свідчить про беззаперечний успіх євро на внутрішньорегіональному рівні та про його обмеженість у глобальних масштабах. Причому одним із важливих обмежувальних факторів є небажання Єврозони до позиціонування, а тим самим і до розвитку глобального статусу євро. Важливим обмежувальним фактором є і сучасна ситуація у Європі — від внутрішньої боргової кризи постраждали не тільки ринки європейських і сусідніх країн, а й ринки торговельних партнерів ЄС.

Також значно постраждав позитивний міжнародний імідж ЄС: під час нинішньої кризи Європу почали асоціювати не з сильним соціальним ринком, справедливістю, демократією чи миром, а із захистом єдиної валюти і відповідним жорстким дефляційним режимом [9].

З огляду на проведений аналіз, цілком зрозуміло, що ЄЦБ міг би проводити гнучкішу монетарну політику та тимчасово відступити від жорсткого виконання критеріїв Маастрихтської угоди. Очевидно, що для подальшого економічного розвитку ЄС більше потребує проведення структурних реформ, завершення побудови спільного ринку, уніфікацію фіскальної та бюджетної політик, забезпечення свободи руху робочої сили та послуг, а спільна політика мусить бути більш гнучкою [10]. Крім того, для проведення справді ефективної спільної економічної політики необхідно мати спільні політичні цілі, як, наприклад, у США.

Проте, незважаючи на значну кількість обмежувальних факторів, євро має всі перспективи розвивати свою міжнародну роль і завоювати поряд із долларом США домінуючі позиції в глобальному валютному середовищі. Досягнути цього можна насамперед укріпленням позицій євро на внутрішньорегіональному рівні.

Література

1. *Posen A.* *Fleeting Equality : The Relative Size of the US and EU Economies to 2020.* US-Europe Analysis Series. / A. Posen. — Washington : Brookings Institution, 2004.
2. *Posen A. S.* *Why the Euro Will not Rival the Dollar.* / A. S. Posen. // *International Finance.* — 2008. — № 1. — P. 75—100.
3. *Issing O.* *The Birth of the Euro.* / O. Issing. — Cambridge University Press, 2008.
4. *Truman E. M.* *The Case for an International Reserve Diversification Standard.* / E. M. Truman, A. Wong // *Working Paper* — Washington: Institute for International Economics. — 2006. — № 06-2.
5. *The International Role of Euro.* [Електронний ресурс]. — ECB, 2010. — Режим доступу : www.ecb.int
6. *Triennial Central Bank Survey of Foreign Exchange and Derivatives Market Activity in April 2007* [Електронний ресурс]. — Monetary and Economic Department // — BIS, Basle, 2007. — Режим доступу : www.bis.org

7. *Noland M.* The Arab Economies in a Changing World. / M. Noland, H. Pack. — Washington : Peterson Institute for International Economics, 2007.
8. *Pisani-Ferry J.* The Euro at Ten : The Next Global Currency? / J. Pisani-Ferry, A. S. Posen. — Washington : Peterson Institute for International Economics, 2009. — 252 p.
9. *Mazower M.* Greece's history is defined by foreign meddling. [Електронний ресурс] / M. Mazower // The Financial Times. — 09.03.2010. — Режим доступу : <http://www.ft.com/cms/s/0/4bede68a-2aef-11df-886b-00144feabdc0.html>
10. *Słojewska A.* Niemcy chcą rozszerzenia unii walutowej o zdrowe państwa UE? [Електронний ресурс] / A. Słojewska // Rzeczpospolita. — 22.02.2010. — Режим доступу : <http://www.rp.pl/artykul/437675.html>

Статтю подано до редакції 24.10.2012 р.

УДК 339.5

А. О. Гончарова,
аспірантка кафедри європейської інтеграції,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

ІННОВАЦІЙНІ ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ МАШИНОБУДУВАННЯ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

АНОТАЦІЯ. Проведено критичний аналіз сучасного стану інноваційних процесів у сфері машинобудування Європейського Союзу. Окреслено перспективні напрями вдосконалення інноваційної структури розвитку машинобудівного комплексу ЄС. Викладені дані можуть використовуватись для подальших досліджень.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: машинобудування, інноваційний потенціал, інноваційні пріоритети, інноваційна діяльність, Європейський Союз.

АННОТАЦИЯ. Проведен критический анализ современного состояния инновационных процессов в отрасли машиностроения Европейского Союза. Определены перспективные направления усовершенствования инновационной структуры развития машиностроительного комплекса ЕС. Изложенные данные могут использоваться для дальнейших исследований.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: машиностроение, инновационный потенциал, инновационные приоритеты, инновационная деятельность, Европейский Союз.

ANNOTATION. The critical analysis of innovative processes current status to branches of mechanical engineering in European Union is lead. Outlines promising directions for improving the innovative structure of engineering complex EU. Stated facts might be used in future investigations.

KEY WORDS: engineer, innovative potential, innovative priorities, innovation activity, European Union.

Постановка проблеми. Ідентифікація характеру промислової динаміки великого інтеграційного угруповання завжди нашою хується на існуючу ще й досі недосконалість статистичної бази, яка в умовах поліструктурного розвитку Єв-